

Vsi pravijo, da je zgodovina učiteljica življenja, ker daje zglede onih ljudi, ki so si zaslužili, da o njih piše zgodovina. Pomisliti pa vendar moramo, da tudi življenje slehernega izmed nas sodi v zgodovino vseh onih, ki živijo z nami, v dotiki, na katere vplivamo, ki jih sprojavamo ali jih vodimo. Torej mora biti to življenje odlična šola zgledov in nobenemu izmed nas, najsi bi stal še na najnižji stopnji, ni dovoljeno živeti tako, da bi omadeževal človeško veljavo, poniževal stališče očeta, matere učitelja in državljana.

Podira se stavba splošnega spoštovanja in časti, zakaj posamezniki sami razdirajo stene ter jemljejo proč opeko eno za drugo.

Ako torej duhovnik seje dvom in nevero s svojim življenjem, pa je to nekaka posledica slabega življenja, pridelek setve slabega zrna, ki je padlo na dušo posameznika ter slično žveplenemu ognju požgalo v nji čast in vero v vrlino ljudi, a potem, že nekako sredi razvalin, dopustilo dvomu in cinizmu, da se je razkošatil.

Pogostoma pravijo:

„Sedaj vzgoja ne prinaša dobrega sadu, učitelji ne znajo vcepiti spoštovanja do vsega tega, kar je plemenito, kar je istina življenja.“

Ali pa mar ne povejo pogostoma oni sami, da so upravniki bili prvisejalci nevere, ker so z grenkim pelinom razčaranja napajali mlade prsionih, ki bi imeli iti na težavno in dolgo trajno setev?

Najbolj napačno je mnenje, da je mogoče otroke vzgojiti v čuvstvu, polnem časti in spoštovanja, pri tem pa samemu biti brez vere v človeško plemenitost in brez ljubezni do človeških dejanj, ki bi imela donašati dobro. Podira se stavba zaraditega, ker so že sami razvalina.

Vse eno je, kakšno je naše stališče, bodisi društveno, narodno, rodovinsko, ali smo že matere, sestre, očetje, možje, učitelji, duhovniki, učeni pisatelji; sleherni izmed nas mora biti vreden spoštovanja in časti, in tedaj nas bodo spoštovali celo oni, ki nemara sami sebi niso zmožni ohraniti spoštovanja.

Zahtevamo in želimo neprestano, naj bi bil učitelj nekaj pravzora poštenega človeka, naj bi slično plamenici gorel od ognja navdušenosti in ljubezni; toda sami se pobrinemo na vso moč, da na tega učitelja nasujemo razčarovanje, da mu zlomimo to močno vero, da oni, ki stoje višje, bi imeli biti v resnici še večji!

Nahajajo se nekatere rastline, ki zahtevajo skrbnejšega negovanja in oskrbovanja. Dobe se nekatere cvetice, ki jim nikdar ne more škodovati ne mraz niti veter. Isto takšni so tudi marsikatero stališče in marsikateri opravki, ki ne smejo biti pohabljeni z lahkomisljenim obsojevanjem ali zlobno satiro, zakaj takrat trpi zaraditega dokaj duš, in rana pohablencev se šele bolj poglobuje.

Pred otroci, pred preprostimi ljudmi torej ne smemo nikdar kritikovati javno učiteljskega ali roditeljskega delovanja. To je preveč nevarno ter slično igri z ostrino meča, ker se potem podere v duši vse preveč posameznostij, od onih stebrov, ki bi morali stati in nositi obok stavbe.

Zgodovina je učiteljica človeštva, naše društveno življenje pa mora biti učitelj, zgled in pravzor za mlajše pokoljenje.

Ni ga bolj otožnega trenutka v življenju otroka nego je oni, ki razdira vero ter z razočaranjem slično s požarjem požiga čast in spoštovanje do starejših. Rešimo svoj jutrišnji dan, da ne zaseje puščobe cinizma v mlada srca!

Podirajočo se stavbo vzajemnega spoštovanja ljudi za ljudi pa je treba rešiti, preden se popolnoma ne razpade v razvaline!

—kl—

Opozarjamo stare dolžnike, naj resno prično plačevati. Kdor ne poravnava naročnine za tekoče leto in vsega starega dolga do 30. novembra t. l., temu se ustavi list takoj, dolg pa se primernim potem izterja.

Krauzejeva osnova pedagogike.

Črtice. Priredil Janko Polák.

Lansko leto sem se bavil mnogo s Krauzejevo osnovo pedagogike. Ker sem uverjen, da bo zanimala ta sosebno učiteljstvo, zaraditega sem mu jo priredil v obliki kratkih črtic. Te nudijo na malem prostoru to, česar je raztresega v obilici modroslovnih in pedagoških del. Marsikdo bi se rad o osnovi pedagogike poučil natanko, a mu nedostaje v to časa, potrpežljivosti in del. In tem sem nameril sledeče črtice.

I.

V vesolnosti razločujemo nasebne in nanosne bitnosti. Nasebna bitnost je ona bitnost, iz katere so izšle vse nanosne bitnosti. Te hrepene neprestano, povrniti se v nasebno bitnost.

Iz čutno nam nedoumne bistvenosti nasebne bitnosti izvira čutno nam nedoumni nanosni bistveni svet in pa čutno nam doumni snovni svet. Snov je čutno nam doumna, vidna oblika bistvenosti nasebne bitnosti splošno in pa bistvenosti nesnosnih bitnosti posebe. V zvezi snovi z bistvom tiči življenje snovi. In to tako z ozirom na snovnost celokupne bitnosti, kakor tudi z ozirom na snovnost posameznih bitnosti.

Bistvena bitnost ni vezana neločljivo na snovno bitnost. Saj kakor ji ni treba prevzeti vidne oblike, prav tako je ločljiva tudi njena zveza. In to ločitev imenujemo smrt snovne bitnosti. Z njo se povrne snovno posamezna bitnost v snovno celokupno bitnost. Povrnitev v bistvenost pa bi značila za snovno celokupno bitnost izgubo čutne doumnosti.

V enoti bistvenosti celokupne bitnosti in bistvenosti posameznih bitnosti tiči vzrok hrepenenja teh po prvi. V nanosni samostojnosti bistvenosti posameznih bitnosti pa tiči vzrok hrepenenja, tvoriti enote zase. V snovnem svetu se pojavlja to hrepenenje potom privlačnosti, ki se kaže v najrazličnejših oblikah.

II.

Človeška duša je nanosno bistvena bitnost. Ona je del nasebne bitnosti. Njeno hrepenenje po združitvi z nasebno bitnostjo se javlja na dva načina. Prvi način se javlja v celokupnosti človeških duš, drugi pa se javlja v posameznosti človeške duše. V prvem načinu tiči zahteva po tvorjenju enote z nasebno bitnostjo, v drugem pa tiči hrepenenje dospeti do enote, ki si jo je ustvarila duševna zavednost.

Človeško telo je snovno vidna oblika bistvenosti človeške duše. Kakor je nasebna bitnost nezavisna od svetovne snovne bitnosti, prav tako nezavisna je človeška duša od človeškega telesa. Res je, da sprejema ona potom telesa vednost o snovnem svetu in s to tudi pripomočke za svoj razvoj, res je pa tudi, da vpliva ona zaradi svojega razvoja potom telesa na snovni svet.

Človeška duša v svojem početku ni osebnost. Osebnost postane ona šele s pomočje telesa. To jo pretvori v spoznavajočo, mislečo, čutečo in hotečo osebnost.

Ker je človeško telo vidna oblika duše, zaraditega vplivata drug na drugega. Vpliv telesa na dušo se javlja v zavednosti duše v snovnem svetu, vpliv duše na telo pa se javlja v delovanju telesa, provzročena zaradi duševne zavednosti. Vprašanje, kje je sedež človeške duše, je torej brezpomembno. Duša je bistvena bitnost. Ona ne zavzame prostora kot takega. Telo je podoba vse duše. In vsa duša je v vsem telesu. Delovanje duše pa se javlja samo v najbolj razvitih delih telesa. In to so živi in možgani. Tu se srečavata neprestano telesni in duševni vpliv.

Ker je duševni vpliv zavisen predvsem od telesnega vpliva, zaraditega moramo proučiti najprej telesne pojave. O teh pa govori organsko prirodnoznanstvo.

III.

Organsko prirodnoznanstvo pa nam pove, da živi človeško telo rastlinsko in živalsko življenje. Prvo se javlja v hranitvi in množitvi, drugo pa se kaže v čutenju in delovanju.

Čutenje se buči po čutih.

Delovanje vsakega čuta ima trojno pot. Prva se imenuje fizikalna, druga organska in tretja duševna. Fizikalna pot zbudi čut v čutnem živcu, organska ga pošlje po čutnem živcu do možganov in duševna porodi zavest v možganih. Pri zbujuju čutenja pride takorekoč v poštev samo eno središče živcev in to so možgani. Pri zbujuju delovanja pa pridejo v poštev štiri središča živcev, ki tvorijo vsako zase posebno delovanje.

Krvni obtok in prebavljanje sta dve delovanji, ki sta od duševne volje povsem nezavisni. Provzročajo ju prsne in trebušne pletenine. Te pletenine sestojijo iz živčnih vozlov, ki so zvezani med seboj po živčnih nitkah. Tem nasprotna so delovanja, ki so zavisna od duševne volje. Prvo tako delovanje je delovanje pljuč. Ono je od duševne volje prav malo zavisno in je z delovanjem krvnega obtoka in prebavljanja v najožjem sorodstvu. V spanju se tega delovanja niti ne zavedamo. Temu nasprotna so pa zopet delovanja, ki so od duševne volje vsekdar in povsem zavisna. Teh se zavedamo vsekdar. Ona se vrše kakor čutenje po treh potih, in sicer ravno po istih treh potih. Samo izvora sta različna. Pri zbujuju čutenja je izvor snovni svet, pri zbujuju delovanja pa je izvor duševna volja.

Da je to mogoče in res, sem omenil že proti koncu druge črtice. Tam sem rekel, da je človeško telo vidna oblika človeške duše in da zaraditega vplivata drug na drugega.

Pri zavednem delovanju razločujemo dve vrsti delovanja. Prva vrsta se imenuje preudarjajoča, druga pa se imenuje nepreudarjajoča. Dokler delovanje ne dobi nekake mehanične spretnosti, je delovanje preudarjajoče. Ta vrsta delovanja se kaže ob početku pouka. Ko dobi delovanje potom mnogokratne obnovitve

nekako mehanično spretnost, pa ni več preudarjajoče. Ta vrsta delovanja pa se kaže ob koncu pouka.

Vzemimo n. pr. pisanje. Kako nespretni smo izpočetka! Stokrat preudarimo, preden zapišemo enkrat! Ko smo pa zadobili potom mnogokratne obnovitve nekako mehanično spretnost, pa lahko pišemo venomer naprej, ne da bi nam bilo treba preudarjati, kako bomo naredili to ali ono črto. In tudi pri drugih delovanjih je tako ali pa vsaj podobno.

Vplivanje živčevja na možgane se vrši najbrže potom tipanja. Saj ravno tip je razvit po vsem človeškem telesu. Toda kako zbudi to vplivanje občutke teže, toplote itd. in pa glasu, svetlobe itd., pa še ni povsem jasno. Povsem jasno še tudi ni delovanje mišic. Vemo, da se vrši delovanje mišic potom njih krčenja in iztegovanja, toda moči, ki jih krči in izteguje, ne poznamo. Mnenje, da je ta moč podobna elektriki ali da je celo elektrika sama, ni povsem neopravičeno.

Živčevje je jako dovzetno. Ta dovzetnost je podedljiva. Zaraditega se razume, da je dovzetnost različna. Pri nekaterih je jako, pri nekaterih samo srednje in pri nekaterih prav malo razvita.

In razvitek živčevne dovzetnosti je takozvana nadarjenost. (Dalje.)

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodonosno nalohim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.
registrovana zadruga s omejenim jamstvom.

Promet do konca avgusta: **K 141.548'30.**

Naznanilo. Kdor želi od zadruga kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Esperanto.

Sedela sem v hladnici neke gostilnice, ki je zbudila sprva mojo pozornost le, ker je bila mikavna kot kak dvorec. Nikako čudo! Saj so Draždane, razen prekrasnih trgovinskih stavb, okrašene s samimi vilami, ki se nasmihajo mimoidočemu občudovalcu tako vabljivo, kakor da caruje za onimi cvetičnimi balkoni res le pristna zadovoljnost, nekajena sreča in mamljiva poezija, o kateri je neprestano sanjaril sentimentalni Heyne. — Sedela sem v senčnici prestare lipe in se zamaknila v premišljanje: ni li jo vsadila baš žuljava roka polabskega Slovana, ko mi prizveni na uho nenavadna govorica. Poslušam in ugibljem, da li je to francosčina, angleščina? Poslušam, da vlovim kak slovanski izraz! — Zaman! Zakaj dasi sem mislila vsak hipec, da sem že zasledila pravi jezik, mi je dokazoval zopetno vsak novi trenutek, kako se varam. No, ker sem ženska je moja radovednost opravičena! — „V kakšnem jeziku se razpravlja v mojem obližju?“ povprašam natakarja.

„Da so to esperantovci, madame, potrjuje znak, ki ga nosijo na prsih!“

Ozrem se okolo in opazim, da nosijo isti znak skoro izključno vsi gostje. Esperanto! Čula in čitala sem že o tem, ali mislila sem tudi, da zadobi zaradi nevtrajnosti in neuspeha

Dalje v prilogi.

večno Resnico, ki sva o nji govorila pred leti na topliškem pokopališču na Dolenskem. Zato ni več suše, ni prevare, ni premembe v novi domovini.

Navzlic slabemu vremenu se je zbralo nekaj tovarišev pred bolnico, ki so ti zapeli v slovo. Verjemi, da bi bili — pravočasno obveščeni — prihiteli v velikem številu sporočiti ti poslednje pozdrave.

Tvoji otročiči so odkraja vsi tvoji učenci; ti gotovo ne zabijo svojega preljubljenega učitelja nikdar. Seme, ki si ga ti sejal, ni bilo samo — pro forma — odlikovano s pohvalnimi listi, to seme je vzkliko in rodilo sad, ki kaže uspeh svojega mojstra. Vzgojil si si malone poldrugi rod v 24 letih. Kdo od nas je ostal od začetka pa toliko let na enem mestu.

Zdele se mi je, da poje na Golovcu ptica pesem žalujko, pa so trdili ljudje: motiš se! Priroda se veseli prerobenja. Menil sem, da se vije vrsta pogrebecev proti sv. Križu, a jaz sam v krsti s črnim križem pomagam peti: Miserere v dolgi črni vrsti neznanih tovarišev

peveev. Zasanjal sem, da so mi neznaní sovražniki izpodbili noge in me priklenili tukaj pod Krim, da od daleč gledam, kako pada veja za vejo od debela nekdanjih junakov stare korenine. Feticch, Kranjec . . . Kdo pride zdaj? — Stran, črne misli! — Ljudevit naš predragi, nepozabni, Ti si dosegel boljše življenje. Na snidenje!

Ave, anima pia! Ivo Trošt.

* * *

Prejeli smo še ta nekrolog:

V zgornji vipavski dolini ob znojžu sivega Nanosa stoji prijazna vas Lozice.

Tu stoji ob stari državni cesti lični „veri in omiki“ posvečen dom, v katerem je prav vzorno živel od l. 1884. učitelj Ljudevit Kranjec, blag in plemenit mož.

Dne 14. avgusta 1908 popoldne ob 5. uri je umrl v bolnici v Ljubljani, kjer si je iskal zdravja od 11. julija 1908.

V najlepši moški dobi je zapustil tedaj svojo iskreno ljubečo soprogo, svoje sorodnike, svoje tovariše in prijatelje ter šolsko mladino, ki jo je ljubil čez vse.

Dragi pokojnik je v svojem življenju skozi več let prestajal grozne bolečine v desni nogi. Gnila mu je namreč kost v piščali. Že leta 1893. so mu zdravniki v deželni bolnici v Ljubljani izsekali kost, kolikor je je bilo bolne. Po srečni operaciji se mu noga takrat dobro ozdravi.

Hodil je malec težko, o posebnih bolečinah ni govoril. Še v zimskem času, ko se ga je lotil revmatizem, ko so mu prsti na rokah tako otekli, da niti pisati ni mogel, je prenašal vse velike bolečine potrpežljivo in se niti ni veliko pritožil svoji zvestovdani soprogi.

Prvi četrtek pretečene pomladi, ko je bil prost ponavljalne šole, se odpelje v Vipavo k zdravniku po izpričevalo, da bi šel, kakor običajno — v Toplice pri Rudolfovem.

Med potjo se splaši konj, pokojnik pade z voza in se precej po glavi in po udih potolče.

Od tega časa ni bil več prav zdrav. Noga ga začne zopet hudo boleti ter otekati. Prosi je moral še maja meseca za dopust, ki ga je tudi dobil do konca pretečenega šol-

skega leta. V tem času je šel večkrat v Ljubljano po zdravniški svet. Dne 14. julija 1908 je postala bolezen taka, da je bilo treba zopet operacije, ki jo je brez narkoze srečno prestal. Prve dni avgusta t. l. se misli povrniti na ljubljene av Lozice; prišla je ponj tudi njegova soproga. Hipoma se ga loti notranja bolezen na ledvicah, ki mu po jako mučnem bolehanju pretrga nit življenja.

Ljudevit Kranjec se je rodil dne 25. februarja 1859 v Kosezah pri Ilirski Bistrici. Njegovi starši niso bili imoviti, vendar so ga nekoliko šolali. Sam si je izbral učiteljski stan. Vstopil je na učiteljsko v Ljubljani, kjer je dovršil dva letnika z dobrim uspehom. Ker ga ni imel kdo podpirati, je moral leta 1881 študije ustaviti ter prevzeti službo pomožnega učitelja v Knežaku.

Ko mu čez leto dni zatem sedanji poslanec in profesor Spinčič zagotovi državno ustanovo v učiteljsko v Koprnu, gre septembra 1882. tja nadaljevat študije. Koncem šolskega leta 1883/4. zadobi žrelostno in novembra 1887 pa sposobnostno izpričevalo.